

Людмила СОКОЛОВСЬКА,
викладачка Житомирського
агротехнічного фахового коледжу

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРИ РІДНОГО КРАЮ

Вивчення літератури рідного краю є важливим елементом освіти та культурного розвитку особистості. По-перше, література рідного краю відображає культурну спадщину та історію даного регіону; це може бути важливим для збереження та розуміння унікальних традицій, звичаїв та способу життя місцевих жителів. По-друге, ознайомлення з творчістю письменників рідного краю допомагає студентам зберігати й розвивати свою ідентичність та самосвідомість, дає можливість краще розуміти своє походження, культурне коріння та місце в світі. По-третє, це впливає на розширення знань молодого покоління про історію, географію, соціальні умови та інші аспекти життя даного регіону.

Тема нашого дослідження про сучасні підходи до вивчення літератури рідного краю є актуальною та важливою в контексті сучасної освітньої практики, оскільки вона висвітлює корисні методичні рекомендації щодо вивчення даного питання.

При вивченні даної теми важливо враховувати інтереси, рівень розвитку та особливості студентської аудиторії. Викладачу варто розпочати заняття з короткого вступу, в якому представити авторів та їхні найвідоміші твори. Під час розповіді важливо звертати увагу на конкретні історії, персонажів та події з літератури рідного краю. Це може зробити матеріал більш захопливим та легким для розуміння. Доречно показати, як теми та ідеї з літератури рідного краю відображаються в сучасному світі. Це може зацікавити студентів та допомогти їм зрозуміти актуальність і значення цих тем. Слід наголосити на важливості

самостійного дослідження та читання літератури рідного краю, запропонувати студентам рекомендації щодо книг та джерел для подальшого вивчення.

Отже, найважливіше при вивченні літератури рідного регіону – це зробити матеріал цікавим та доступним для молоді, враховуючи їхні інтереси та потреби; запитувати, вивчати їхні думки та реакції, адаптувати свій підхід відповідно до них.

Викладач, плануючи заняття з даної теми, має поставити перед собою мету: ознайомити студентів з літературою рідного краю, сприяти розумінню та оцінці значення літературної спадщини свого регіону, розвивати патріотичні почуття та ідентифікацію з рідним краєм, стимулювати інтерес до вивчення та власного творчого вияву в межах рідної культурної традиції.

Наведемо фрагмент заняття, присвяченого вивченню творчості видатних митців Житомирщини – Івана Сльоти та Василя Юхимовича.

Викладач розповість студентам, що Іван Михайлович Сльота – це автор численних поетичних та музичних збірок, хоровий диригент, художній керівник Поліського державного ансамблю пісні і танцю «Льонок». Іван Михайлович народився в 1937 році на Черкащині. Працював на Черкаському машинобудівному заводі. Закінчив Одеську державну консерваторію ім. А. Нежданової. Після закінчення навчання переїхав до Житомира. Відтоді був незмінним керівником і головним диригентом ансамблю пісні і танцю «Льонок». У творчому доробку поета і композитора більше 400 пісенних та 300 поетичних творів («Не згорає зоря», «Ти мене замани», «Там, де ми ходили», «Вишивала я сину сорочку» тощо). Народний артист України. Почесний громадянин міста Житомира [2, с. 537]. Помер Іван Михайлович у 2014 році.

Василь Лукич Юхимович народився 12 липня 1924 року в с. Сингаї Коростенського району. Закінчив Вінницький педагогічний інститут. Відомий як збирач народних переказів, пісень. Він є автором більше двадцяти збірок поезій («Матері», «Не пройду стороннім», «Чорно-білі листівки», «Кличу перепілку» тощо) [6]. Був активним членом Міжнародної громадської організації «Земляцтво житомир'ян» та Міжнародного добродійного фонду «Українська

хата». Заслужений працівник культури, заслужений діяч мистецтв України, лауреат літературної премії «Пам'ять» та премії ім. Остапа Вишні. Василь Лукич пішов з життя в 2002 році.

Наступний етап заняття – це виразне читання поезій І. Сльоти та В. Юхимовича. Після вступного ознайомлення з їхньою творчістю, рекомендуємо зупинитися на більш детальному аналізі пісні «А льон цвіте» (музика Івана Сльоти, слова Василя Юхимовича):

Де льони-довгуни вилягали
І гордо вставали,
Рахували сини,
Скільки літ їм зозулі кували.
А льон цвіте синьо-синьо,
А мати жде додому сина.

Голубіли льони
Та здригнулось від грому Полісся,
По дорогах війни
Синьоокі сини розійшлися.
А льон цвіте синьо-синьо,
А мати жде додому сина.

Почорніли льони,
Не здавались в полон золотими,
Полягали сини
І вставали із пломеню-димув.
А льон цвіте синьо-синьо,
А мати жде додому сина.

Знов розквітли льони
У поліським краю голубому.

Повертались сини,
Як герої до рідного дому.

Іван Сльота стверджував, що ця пісня народилася в 1971 році, коли народний хор під його керівництвом виступав у різних районах Житомирщини. З вікон автобуса, на якому їздили на концерти, артисти милувалися дивовижним видовищем – неосяжним синьо-блакитним морем квітучого поля льону. На околиці села Сімаківки Ємільчинського району неподалік дороги Іван Сльота побачив немолоду жінку, що поралася по господарству, розговорилися. Колгоспниця виявилася вдовою (чоловік загинув на війні), єдиний син жив у місті, навідувався до матері рідко. У поетичній душі Івана Сльоти самі собою народилися слова «А льон цвіте синьо-синьо, а мати жде додому сина...». З'явилася думка створити пісню.

Зі своєю ідеєю Іван Михайлович звернувся до Василя Юхимовича, який на той час працював заступником редактора журналу «Україна». Натхненний задумкою, той рано-вранці наступного дня продиктував написаний текст по телефону. Вірш сподобався композиторові, однак остання строфа викликала сумніви. Василь Лукич написав такий варіант: «Де сини безсмертні монументами слави вставали». Ці рядки викликали в Івана Сльоти асоціації з уже відомою піснею А. Пашкевича «Степом, степом» («встали обеліски»). Тому він узявся сам дописувати останні рядки, додавши оптимізму в створений шедевр:

Знов розквітли льони
У поліським краю голубому,
Повертались сини,
Як герої до рідного дому.

Незабаром уже була готова музика. Як згадував Іван Сльота, під час створення мелодії йому доводилося подумки звертатися не до високої класики, а до знаних ще з дитинства народних мелодій. Саме тоді переконався, що чим простіше й мелодійніше напишеш, та ще й від душі, тим швидше пісня піде в народ – її підхоплюють і співають одразу [4, с. 57]. Ось так народилася пісня,

якій судилося здобути світову славу, стати улюбленою народною, навечно увійти до золотого фонду української пісні.

Уперше пісню «А льон цвіте» виконав Поліський державний академічний ансамбль пісні і танцю «Льоник» під керівництвом Івана Михайловича. Пісня знаходила відгук не лише в серцях українців, а й усіх слухачів під час гастролей ансамблю в Європі. А згодом її взяли до репертуару бандуристки Юлія Гамова, Леонора Миронюк та Валентина Пархоменко. Пісню навіть виконували в штаб-квартирі ООН під час зустрічі югославського лідера Йосипа Броза Тіто з вищим партійним керівництвом СРСР.

Цікавим є той факт, що з 1989 року з гучномовців на міській ратуші Житомира щогодини лунають кілька тактів пісні «А льон цвіте».

Пропонуємо студентам послухати аудіозапис або переглянути відео виконання пісні "А льон цвіте" [5]. Також можна її разом зі студентами заспівати. Це допоможе відчутти глибину та сенс пісні, посилить взаємодію між студентами та викладачем. Такий підхід зробить вивчення матеріалу більш приємним та емоційно насиченим, сприятиме кращому запам'ятовуванню тексту, полегшить подальше аналізування та розуміння літературного матеріалу. Пам'ятаймо, що спів допомагає розвивати музичні навички студентів – інтонацію, ритміку, виразність.

Наступний етап – це аналіз поетичного тексту:

1) тема та ідея (війна є центральною темою пісні, але вона розглядається з патріотичної перспективи; основна ідея полягає в тому, що незважаючи на війну та страждання, матері продовжують турбуватися про своїх синів, чекають їхнього повернення додому);

2) образність ("льони-довгуни" – символізують синів, що пішли на війну; "синьо-синьо", "голубіли льони" – створюють відчуття спокою та гармонії);

3) ритм і рима (пісня має дуже виразний ритм, а повторюваність фраз "а льон цвіте синьо-синьо" надає тексту музичності та емоційності);

4) емоційний зміст (текст наповнений емоціями тривоги, надії, втрати та відновлення; він передає глибокі почуття матері, яка чекає свого сина з війни, а також пам'ять про загиблих героїв, які стали на захист своєї країни);

5) символізм (поле льону стає символом рідної землі, символом відваги та стійкості нації в умовах випробувань; синє квітіння льону може символізувати спокій та мир, що так необхідні в часи війни);

6) актуальність (у 1970-ті роки ніхто не міг спрогнозувати, що слова пісні стануть пророчими й такими болючими в ХХІ столітті, адже писалася вона, як твір-реквієм пам'яті загиблим воїнам, що боролися за волю рідної землі. І сьогодні історія повторюється, і знову мати жде додому сина. Пісня може стосуватися кожного, хто відчуває значення родинних зв'язків, патріотизму. Як бачимо, вона відображає актуальні теми та проблеми, з якими стикається Україна і сучасний світ сьогодні);

7) значення пісні для житомир'ян (Полісся завжди було відоме своєю розвиненою льоновою промисловістю, яка мала значний вплив на економіку та культуру регіону. Це робить пісню особливо важливою для мешканців, які відчувають зв'язок з рідним краєм через символіку та образи, що містяться в тексті).

Отже, пісня "А льон цвіте" вражає своєю глибокою символікою, емоційним змістом та виразною стилістикою, а також відображає важливі теми війни, патріотизму та національного духу.

Далі пропонуємо студентам виконати інтерактивне завдання «Творча реакція на пісню». Ділимо студентів на невеликі групи (2-3 особи в кожній). Кожній групі даємо завдання створити творчу реакцію на пісню, використовуючи один з таких способів:

а) вірш чи пісня (створення власного вірша або пісні, яка відобразить емоційну суть або тематику пісні "А льон цвіте"; учасники можуть вибрати тему материнства, втрати, патріотизму тощо);

б) ілюстрація (створення ілюстрацій, що відображатимуть образи та емоції, які вони відчували під час прослуховування пісні; можна використовувати малюнки, колажі тощо);

в) драматизація (створення короткої сценки, яка ілюструватиме події чи емоції, описані в пісні; група може використовувати діалоги, міміку та жести для передачі сюжету).

Після закінчення роботи кожна група представляє свою творчу реакцію. Обговорюємо та порівнюємо інтерпретації студентів щодо пісні. Як бачимо, це завдання буде не лише стимулювати активну участь студентів, але й дозволить їм глибше зануритися в емоційний та смисловий світ пісні "А льон цвіте", буде впливати на розвиток їхніх творчих навичок та критичного мислення.

Для закріплення знань з теми можна запропонувати студентам різноманітні типи питань. Ось декілька прикладів:

а) історичні питання:

✓ Які письменники є найбільш відомими представниками літератури нашого рідного краю?

✓ Які історичні події чи явища вплинули на розвиток літературної традиції нашого краю?

б) аналітичні питання:

✓ Які теми часто зустрічаються в творах літератури Житомирщини? Як вони відображають місцеву культуру та ідентичність?

✓ Які особливості стилю, мови можна помітити в творах письменників нашого краю?

✓ Який існує зв'язок між історичною спадщиною та сучасними подіями? Покажіть на прикладі літературної творчості І. Сльоти та В. Юхимовича.

✓ Чому пісні Івана Сльоти залишаються важливими для сучасної української культури та музичної сцени?

✓ Чи можна пісню «А льон цвіте» вважати символом національного духу?

в) порівняльні питання:

✓ Які схожі риси можна виявити між літературою нашого рідного краю та загальнонаціональною літературою? Чим вони відрізняються?

✓ Які теми, мотиви спільні для літератури нашого краю та зарубіжної?

✓ З якими іншими літературними творами на схожу тему можна порівняти пісню «А льон цвіте»?

Г) рефлексивні питання:

✓ Як література нашого рідного краю впливає на вас особисто?

✓ Які твори, автори найбільше привертають вашу увагу та чому?

✓ Які значення має вивчення літератури рідного краю для збереження культурної спадщини та формування ідентичності особистості?

Завершити заняття можна прослуховуванням пісні «А льон цвіте» в сучасній інтерпретації. Виконавцем та автором нових рядків кавер-версії став житомирський звукорежисер Костянтин Кудряков. «Народна пісня, народна творчість – це те, що потребуємо сьогодні всі ми, виборюючи перемогу. Нехай кожна мати дочекається свого сина», – так пояснює свій задум молодий композитор [7].

Отже, дослідження даного питання показало, що використання інтердисциплінарних підходів, включаючи культурологічний, історичний, лінгвістичний та соціологічний аналіз, сприяє глибокому розумінню та відтворенню місцевої літературної спадщини. Крім того, важливим фактором є цифрові технології, які дозволяють збирати, аналізувати та поширювати інформацію про культурний доробок рідного краю.

Наступні кроки в дослідженні повинні включати подальше вдосконалення методологічного підґрунтя та розробку нових стратегій аналізу, що будуть

спрямовані на вивчення літературної спадщини рідного краю з урахуванням сучасних викликів та можливостей.

Список використаних джерел

1. Данчук Л., Дерев'янка Ф. Таланти Житомирського краю: творчість митців. Житомир, 1997. 124 с.
2. Митці України: енциклопедичний довідник / за ред. А.В. Кудрицького. Київ: Українська енциклопедія, 1992. 846 с.
3. Пастушенко А.С., Пономаренко М.І. Народна пісенна творчість в Україні: навчальний посібник. Рівне: ППДМ, 2011. 303 с.
4. Пісня долю вишила: вокальні твори композиторів Житомирщини. Київ: Музична Україна, 1991. 96 с.
5. «А льон цвіте». URL: https://www.youtube.com/watch?v=XUfis_iCtvo (дата звернення: 10.03.2024).
6. Василь Юхимович. Пісні, біографія. URL: <https://www.pisni.org.ua/persons/2432.html> (дата звернення: 20.03.2024).
7. Легендарна пісня «А льон цвіте» в новій інтерпретації. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=A8Qe6myIwwY> (дата звернення: 21.03.2024).